

# Кафедра струнно-смичкових інструментів

## Спеціальний інструмент арфа (фах)

Освітній ступінь	магістр	Курс	1-2
Спеціальність	025 Музичне мистецтво	Семестр	1-4
Освітньо-наукова програма	«Оркестрові струнні інструменти: «Арфа», «Контрабас»		
Статус	<u>обов'язкова</u>	ECTS	12
		Годин	360
		Індивідуальні заняття	160
		Самостійна робота	200
Форма контролю	<u>екзамен/державний іспит</u>		

Інформація про викладача

ПІБ	Кметь Н. І. – в.о.професора кафедри струнно-смичкових інструментів, заслужена артистка України.
Профіль викладача	
e-mail	strunni.nmau1@gmail.com

### Анотація навчальної дисципліни

Навчальну програму «Підготовка магістерської виконавської програми (фах)» складено з урахуванням сучасних вимог до методики підготовки концертного виконавця-арфіста, розроблено на основі базової теорії формування виконавської майстерності арфіста, провідних сучасних методик та практичних рекомендацій, складених на ґрунті багаторічного виконавського і педагогічного досвіду.

Основні напрямки реформації системи педагогічної освіти у відповідності з Державною національною програмою «Освіта» і Закону України «Про вищу освіту» є фундаментом для розвитку інтелектуального, професійного та духовного потенціалу суспільства. Це ставить складні завдання перед вищою школою в галузі музичної педагогіки, як базового рівня інтеграції виконавської, навчальної, педагогічної, наукової, дослідницької, інноваційної діяльності, де формуються нові системи навчання і дослідницькі мережі. Усе це потребує високоякісної підготовки магістрів, нової науково-інноваційної генерації фахівців, здатних до активної професійно-творчої діяльності в галузі мистецтва.

**Мета** – формування висококваліфікованих і всебічно розвинутих виконавців-арфістів, які володіють музично-виконавською майстерністю, сучасними знаннями та навичками для самостійної творчої роботи та аналізу, необхідними для здійснення подальшої професійної діяльності в галузі сольного та ансамблевого виконавства, у складі симфонічного оркестру, а також арфової педагогіки.

**Завдання** – засвоєння комплексу фундаментальних професійних практичних і теоретичних знань, умінь, навичок, основних принципів арфового виконавства, які набуваються в процесі підготовки в класі під керівництвом викладача для майбутньої виконавської та педагогічної діяльності.

**У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати такі компетентності:**

**знати:**

- метод роботи над інтерпретацією музичного твору: виконавські та інструментальні засоби втілення інтерпретаторських задумів;
- психологію виконавської діяльності;
- сучасні досягнення в галузі арфового виконавства, педагогіки та музичної творчості;
- основні закономірності штрихових та артикуляційних засобів звукоутворення;
- особливості використання засобів музичної виразності на різних етапах розвитку світової і національної музичної культури;
- історію арфового мистецтва та його специфіку;
- виконавський репертуар та спеціальну літературу;
- основи загальнотеоретичних дисциплін, що дозволяють вирішувати творчі інтерпретаційні проблеми виконання;
- специфіку нотного письма сучасних композиторів;
- основи образотворчого, літературного і театрального мистецтв.

**вміти:**

- аналізувати та розуміти зміст, форму та стиль музичного твору, відтворювати його художню концепцію;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- орієнтуватися та цікавитися сучасними напрямками розвитку музичного мистецтва;
- використовувати кращі традиції світових виконавських шкіл;
- поєднувати виконавську майстерність з художнім осмисленням твору;
- аналізувати та рецензувати концертні виступи, а також власне виконання.

**володіти навичками:**

- власного контролю самостійної роботи;
- імпровізації та читання з аркушу;
- виконавського редагування репертуару і творчої обробки музичного матеріалу;
- оволодіння різноманітними засобами гри на інструменті;
- інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів;
- та прийомами гри сучасної музики;
- пошуково-дослідницької роботи з подальшим виокремленням тематичних напрямів та їх методологічним узагальненням.

## **Перелік тем**

### **Модуль 1: Система роботи над інструктивним навчальним матеріалом**

#### **містовий модуль 1 *Робота над гамми, арпеджіо та подвійними нотами***

**Тема 1.** Вивчення гам різних видами аплікатури. Осмислення високих еталонів звуку: методи подолання брудних призвуків струн та акуратне відношення до роботи з педалізацією, ретельний слуховий контроль

**Тема 2.** Особливості інтонування та використання тембрових прийомів, властивих для арфи.

**Тема 3.** Розвиток віртуозності та методи виконання гам. Приклади використання гамоподібних пасажів у віртуозних художніх творах арфового репертуару.

#### **Змістовий модуль 2 *Робота над етюдами/каприсами***

**Тема 1.** Вивчення етюдів/каприсів на різні види техніки. Аналіз змісту технічних завдань, свідомий вибір творів для опрацювання з метою подолання наявних недоліків. Використання допоміжних вправ з метою найбільш раціонального використання часу занять. Усвідомлення кінцевої мети.

**Тема 2.** Художнє оформлення етюд/капрису, як віртуозного концертного твору, творчий підхід до виконання технічних завдань.

**Тема 3.** Поглиблена робота над обраними творами за еталонами віртуозної гри. Відпрацювання координації рухів лівої та правої рук, слухових уявлень та звукового відтворення, техніка виконання арпеджіо та акордів у швидкому темпі.

#### **Змістовий модуль 3 *Вивчення етюдів/каприсів підвищеної складності***

**Тема 1.** Вибір творів для ретельного опрацювання. Узгодження методів роботи, добір вправ для опрацювання особливо складних елементів. Детальний аналіз технічних завдань та інструментальних проблем, які потребують особливої уваги.

Тема 2. Еталони віртуозної гри. Органічне поєднання художньої та технічної складових у виконанні каприсів та етюдів підвищеної складності. Вимоги до якості звуку.

## **Модуль2: Робота над творами композиторів до класичної доби**

### **Змістовий модуль 4 Естетичні еталони виконання творів старовинних композиторів**

Тема 1. Застосування комплексу елементів художньої виразності (темброве забарвлення, особливості звуковидобування на інструменті, закони відтворення динамічних відтінків, різноманітні прийоми гри на арфі) для передачі індивідуальної виконавської інтерпретації.

Тема 2. Робота над фразуванням як емоційної складової.

### **Змістовий модуль 5 Твори малої та крупної форми старовинних композиторів**

Тема 1. Вивчення та знання існуючого педагогічно-концертного репертуару старовинної музики.

Тема 2. Робота над твором: аналіз форми, художніх та технічних завдань. Складові професійного підходу до якісного розбору авторського тексту.

Тема 3. Редакторський пошук (власна редакція або використання існуючих редакцій). Принципи вибору аплікатурних варіантів для виконання кантиленних та віртуозних частин.

Тема 4. Визначення епізодів підвищеної складності та їх ретельне опрацювання.

Тема 5. Стильові особливості виконання кантиленних частин, окреслення кола засобів художньої виразності відповідно до стилю: динаміка, тембр, тощо.

## **Модуль3:Робота над поліфонічними творами арфового репертуару**

### **Змістовий модуль 6 Поліфонічні твори Й. С. Баха в перекладі для арфи**

Тема 1.Ознайомлення з наявними редакціями та їх порівняльний аналіз. Визначення особистих уподобань авторів та естетичного спрямування у тенденціях конкретних періодів розвитку арфового виконавства.

Тема 2. Індивідуальна редакція аплікатури та педалізації для відтворення голосоведення в поліфонії.

Тема 3. Робота над складовими композиції: тип поліфонії, мотивна побудова, виявлення кульмінацій. Окреслення кола засобів художньої виразності у відповідності до стилю і жанру поліфонічних творів (стильова естетика звуку, динамічна палітра).

Тема 4. Робота над жанровими ознаками: визначення темпу, метро-ритмічна побудова, складові форми, виконання геміол, артикуляція.

Тема 5.Єдність емоційного і раціонального в концертному виконанні.

## **Модуль 4: Жанр мініатюри**

### **Змістовий модуль 7 Робота над п'єсами рухливого та віртуозного характеру**

Тема 1. Знання репертуару. Аналіз нотного матеріалу. Визначення жанру, форми, характеру і змісту. Окреслення кола засобів художньої виразності: динаміка, фразування тощо.

Тема 2. Визначення епізодів підвищеної складності. Робота над окремими елементами техніки: акценти, пунктирний ритм, тощо. Методи засвоєння технічного матеріалу. Робота над звуковидобуванням у віртуозних пасажах та акордах.

Тема 3.Робота над віртуозними п'єсами композиторів-арфістів. Взаємозв'язок історичного розвитку виконавського мистецтва майстрів-арфістів з їхньою власною композиторською творчістю. Знання арфового віртуозного репертуару. Розбір твору: визначення стилю, форми, характеру, засобів виразності.

Тема 4. Співвідношення компонентів фактури тематичного матеріалу та акомпаніменту для створення різнопланових образів та характерів.

### **Змістовий модуль 8 Виконання кантиленної п'єси**

Тема 1. Знання творів, які мають високе художнє значення у арфовому репертуарі. Розбір твору: визначення стилю, форми, характеру, засобів виразності.

Тема 2. Розуміння фактури, гармонічний аналіз, взаємодія тематичного матеріалу з ритмічною структурою.

Тема 3. Робота над тембровою палітрою. Підвищений слуховий контроль за звучанням нижніх та верхніх регістрів.

Тема 4. Взаємозв'язок постановки рук з відтворенням звучання кантилени.

Тема 5. Робота над мелодією як найвищої інтонаційно-сміслової організації музичних звуків. Вміння виконувати мініатюру на високому художньому рівні, реалізація задуму композитора.

## **Модуль 5. Жанри середньої та крупної форми**

### **Змістовий модуль 9 Робота над циклічними творами середньої та крупної форми**

Тема 1. Знання репертуару циклічних жанрів середньої та крупної форми (цикли п'єс, рапсодія, концертне рондо, концертна розгорнута п'єса, сюїта, варіації тощо). Свідомий вибір твору для опрацювання, визначення кінцевої мети вивчення твору.

Тема 2. Специфіка вивчення творів циклічної форми. Робота над засобами художньої виразності, які віддзеркалюють стилеві ознаки твору.

Тема 3. Втілення прийомів формотворення у різних жанрах циклічної форми.

Тема 4. План роботи над твором: аналіз структури, визначення сольних або ансамблевих завдань, тематичного матеріалу, визначення художніх та технічних завдань.

Тема 5. Програмність, стилізація та національний колорит в циклічних творах українських композиторів.

Тема 6. Заключний етап – формування художньої форми в поєднанні з виконавською досконалістю.

### **Змістовий модуль 10 Жанр сонати**

Тема 1. Знання педагогічного та концертного репертуару сонат для арфи (оригінальних та в перекладі). Вибір програми для поточного контрольного заходу за принципом рівня складності сонати. Також доцільно вивчення декількох сонат з репертуару камерного ансамблю. Свідомий вибір твору для опрацювання, визначення кінцевої мети вивчення твору.

Тема 2. План роботи над твором: аналіз ознак сонатного *allegro* (при наявності) визначення сольних або ансамблевих завдань, тематичного матеріалу, визначення художніх та технічних завдань.

Тема 3. Особливості роботи з сонатою для арфи solo.

Тема 4. Широке поняття «інтонування»: «проговорення» окремих звуків, інтонацій, мотивів, фраз, речень.

Тема 5. Заключний етап – цілісне виконання. Використання конкретних технічних прийомів та засобів виразності для передачі художньо-образного задуму автора твору. Поєднання частин сонати єдиною драматургічною ідеєю.

### **Змістовий модуль 11 Жанр концерту**

Тема 1. Знання навчально-художнього концертного репертуару від класичної епохи до сьогодення. Свідомий вибір твору для опрацювання, визначення кінцевої мети вивчення твору.

Тема 2. Виконавський план роботи над твором великої форми: аналіз структури, визначення частин і форми в цілому, тематичного матеріалу, визначення художніх та технічних завдань, виявлення кульмінаційних епізодів як логічне завершення розгортання матеріалу.

Тема 3. Вдосконалення навиків професійного розбору, системи планування виконання завдань, ефективності методів роботи над твором. Робота з клавиром, партитурою.

Тема 4. Стилєві ознаки та еталони естетичних категорій відповідної епохи створення концерту. Усвідомлення типових ознак національних композиторських шкіл та індивідуальних складових музичного твору. Визначення засобів художньої виразності у відповідності до стилю.

Тема 5. Поєднання базових принципів гри, навичок, технічних завдань з художніми образами (редакція, аплікатура, звуковидобування, динаміка, штрихова палітра, принципи артикуляції тощо). Робота з концертмейстером. Остаточне відпрацювання твору в ансамблі: узгодження темпів, артикуляції, фразування, принципів мелізматики.

Тема 6. Удосконалення психофізіологічних основ формування виконавської майстерності. Подальша робота над розвитком віртуозності, максимально можливе виявлення масштабу гри та майстерне володіння інструментом в складному різностильовому і різножанровому репертуарі.

Тема 7. Заключний етап – підготовка до державного іспиту. Об'єднання знань, вмінь, навичок, набутих під час навчання. Демонстрація логіки інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця, сформованої інтелектуально-творчої самостійності, сценічної культури.

### **Форми та технології навчання**

Дисципліна «Спеціальний інструмент (арфа)» для студентів освітнього ступеня «Магістр» оркестрового факультету Академії складається з індивідуальних занять та частки годин для самостійної роботи, а також включає поточні контрольні заходи (самостійний технічний залік, екзамен, державний іспит) та обов'язкові концертні (публічні) виступи для набуття виконавського сценічного досвіду.

### **Навчальні ресурси**

Потний матеріал відповідного віолончельного репертуару, музикознавча та методична література за фахом представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії, інтернет-ресурси. Репетиційні приміщення в навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять, репетицій та концертних виступів відповідно розкладу. За умови дистанційного навчання під час карантину або форс мажорних обставин, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали студенти можуть знаходити на сайті бібліотеки Академії <http://lib.knmau.com.ua>. Програми контрольних заходів у формі концертного виступу студентів через посилання на YOUTUBE надсилаються на офіційну електронну адресу кафедри [strunni.nmau1@gmail.com](mailto:strunni.nmau1@gmail.com).

## Методи контролю

*Кожний змістовний модуль може бути використаний викладачем на будь якому етапі роботи зі студентом протягом I-IV семестрів. Індивідуальні перспективні та поточні плани роботи складаються викладачем у відповідності до програмних вимог з урахуванням професійних можливостей та рівня підготовки кожного студента.*

Зведена таблиця програмних вимог технічних заліків та іспитів  
з навчального курсу «Підготовка магістерської виконавської програми (фах)»

МАГІСТР			
№	Захід	1 курс	2 курс
1 семестр	Т/Залік	Самостійний Т/Залік Гама у різних апікатурних та штрихових варіантах. Різні види арпеджіо. Подвійні ноти за бажанням . Два етюд/каприси на різні види техніки.	-----
	Екзамен	<b>Творчий проєкт Програма до 40 хв.</b> 1. Вступне слово: представлення власної програми. 2. Виконання довільної програми	Прослуховування частини програми державного іспиту  Сюїта / Парти́та/Соната
2 семестр	Екзамен	<b>Творчий проєкт Програма 40 – 60 хв.</b> 1. Вступне слово: представлення власної програми. 2. Виконання програми.	-----
	Державний іспит		Концерт (повністю) ----- Поліфонія (Прелюдія або дві контрастні частини з сюїти/партити/сонати) ----- Дві п'єси (віртуозна та кантілена) <b>Обов'язково одна з них українського композитора</b>

## Система оцінювання

### Семестри 1-8

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Самостійний технічний залік	10
2.	Екзамен	40
3.	Участь у концерті класу, кафедри тощо.	10
4.	Участь у конкурсі, фестивалі тощо	10
5.	Державний іспит	30
	Всього	100

### Критерії оцінювання знань студентів:

#### Оцінка «відмінно»:

- Яскрава гра студента із якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності: досконала інтонація, культура штрихів, виразна динаміка, блискуча техніка, відчуття форми та стилю творів, сценічний артистизм тощо.

#### Оцінка «добре»:

- Переконаливий виступ студента, але з наявністю деяких недоліків: текстові неточності, недосконала інтонація, недостатня динамічна виразність.
- У виконанні наявні виконавські недоліки, хоча програма відповідає за складністю підготовці студента: непереконливе відтворення стилевих особливостей твору, неохайна інтонація, погана динамічна виразність, не відтворена форма твору, пасивний емоційний стан тощо.

#### Оцінка «задовільно»:

- Наявність суттєвих погіршень у грі виконавця: погано вивчений текст твору, помилки у техніці, погана інтонація, відсутня динаміка, погане відчуття ансамблю, аморфність у формі тощо.
- Погане виконання та повна відсутність власного відношення до якості гри та виконуваних творів: дуже погано вивчений текст, недостатня змістовність володіння засобами музичної виразності, порушення формотворення, метроритмічної структури.

#### Оцінка «незадовільно»:

- Програма виконана не в повному обсязі. Обмеженість музичних та технічних здібностей.
- Студент не засвоїв матеріал програми внаслідок порушення навчальної дисципліни та неприпустимого ставлення до предмета.

### Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися студентам з особливими освітніми потребами.

### Неформальна освіта

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, фестивалях, концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх музичних школах/академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

### Рекомендована література

1. Александрова Н. Г. Основные типы музыкального интонирования в украинской камерно-инструментальной музыке 80-х годов.: Автореф. дис. канд. искусствоведения: 17.00.02. / Киев. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Киев, 1987. 15 с.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. Москва: Музыка, 1971. 376 с.
3. Гарбузов Н. А. Зонная природа темпа и ритма. Москва: Музыка, 1950. 72 с.
4. Гумен О. Арфа в Україні. Історія та особливості. Збірник наукових праць ДАККІМ, Київський національний університет ім. Т.Шевченка. К.: 2011. – С. 312-318. Вип. XXVI.
5. Гумен О. Виконавська арфова школа – традиції і сучасність.- К.: ІМФЄ ім. М. Рильського, 2011. – Вип. 6. – С. 318-325
6. Гумен О. Геннадій Ляшенко. Концерт для арфи і камерного оркестру. Музичнаукраїністика: сучасний вимір: Вип. 4: Міжвідомчий збірник наукових статей. – К.: ІМФЄ ім. М.Т.Рильського. 2009. – С. 120-125

7. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением. Москва: Музыка, 1968. 112 с.
8. Доброхотов Б. В. Альтисты и арфисты // Советская музыка. 1964. No 4. — С. 108–109.
9. Доброхотов Б. В., Доброхотова В. Б. Сонаты, вариации и фантазии для арфы: вып. 1 / вступ. ст. — М.: Музыка, 1964. С. 3–9.
10. Дулова В. Г. Искусство игры на арфе. — М.: Советский композитор, 1975. — 230 с.
11. Москвитина Э. А. Арфа — моя жизнь. М.: «Москва», 2013. — 115 с.
12. Парфенов Н. Г. Школа игры на арфе / под ред. М. П. Мчедлова. — М.: Государственное музыкальное издательство, 1960. — 296 с.
13. Покровская Н. Н. История исполнительства на арфе: дисс. докт. искусствоведения. — Новосибирск, 2001. — 453 с.
14. Покровская Н. Н. Принципы звукоизвлечения на арфе и качество звука арфиста / Н. Н. Покровская. // Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств. — 2014. — С. 92–97.
15. Покровская Н. Н. Об арфе и арфистах. Новосибирск, 2003.
16. Покровская Н. Н. Обучение игре гамм на арфе (французская и русская школы) // Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусства. Вып. 2. — Челябинск, 2014. — С. 99–101.
17. Поломаренко И. А. Арфа в прошлом и настоящем. — М.–Л.: Государственное музыкальное издательство, 1939. — 312 с.
18. Полгарева В. П. Арфа. — Киев: Музична Україна, 1980. — 60 с.
17. Эрдели К. А. Арфа в моей жизни. Мемуары / под общ. ред.
18. Эрдели К. А. Заметки об арфе // Советская музыка. 1959. No 5. — С. 128–129.
19. Язвинская Е. Р. Арфа: научное издание / Е. Язвинская ; Ленингр. гос. ин-т театра, музыки и кинематографии. - Москва : Музыка, 1968. - 59 с.